

nalisme geen Duitse vinding is (106), zal niet iedere Nederlander weten. De uitspraak dat antisemitisme een algemeen Europees verschijnsel is (156), is natuurlijk ook bedoeld om vooroordelen weg te werken.

Op het einde wordt het boek onevenwichtiger. De DDR bijvoorbeeld wordt nauwelijks behandeld, er wordt slordiger geschreven ("*leidende Nederlanders*", 218, of "*Het Nederlandse volk was in afinars*", 211) en recente ontwikkelingen als het bekende Clingendael-rapport en de economische problemen worden uitgebreid vermeld maar zijn nog niet bezonnen.

Nu worden ook de achtergrond en de reden van de betrokkenheid van de auteur duidelijk: na de Tweede Wereldoorlog heeft hij als lid van Morele Herbewapening in Duitsland geprobeerd een bijdrage te leveren aan een christelijk geïnspireerde verzoening.

Duitsland, bewogen hart van Europa geeft veel informatie. Misschien wel te veel voor mensen die zich willen verdiepen in de geschiedenis van buurland Duitsland. Of dit voldoende is om de in Nederland heersende vooroordelen over Duitsland onder haar inwoners weg te werken, blijft de vraag.

Wim Rongen

PORTRETTE

J. van Oudheusden e.a. (red.), *Brabantse biografieën. Deel 4.* (Boom, Amsterdam/Meppel 1996) 144 blz., prijs f25,00.

Elk jaar, nu al voor de vierde keer, verschijnt er een nieuw deel in de reeks *Brabantse biografieën*. Deze reeks wordt uitgegeven in samenwerking met de Stichting Brabantse Regionale Geschiedbeoefening.

In dit deel worden door 29 auteurs evenzoveel levensbeschrijvingen gegeven van diverse bekende en onbekende Brabanders uit de 14e tot in de 20e eeuw. In alfabetische volgorde passeren de levens van 5 vrouwen en 24 mannen de revue. Van Hendrik Agylaeus, een protestants advocaat die in het door godsdiensttwisten verscheurde 16e eeuwse Den Bosch zijn partij meebliet, tot 'meester' Hendricus Hubertus van der Zanden uit Hoogeloorn. Deze pionier van het Brabantse land- en tuinbouwonderwijs werd niet voor niets 'meester' genoemd, getuige het feit dat hij gedurende zijn loopbaan onder andere 'meester' aan een lagere school, een landbouwschool, twee huishoudscholen en aan een R.K. Middenstandshandelsavondschool geweest is. Zijn carrière werd besloten met een Kamerlidmaatschap voor de KVP.

De vrouwen wier leven beschreven wordt hebben allen, ongeacht de eeuw waarin zij geleefd hebben, hun sporen verdiend in de sociale of de sociaal-religieuze sector van de Brabantse samenleving. Zij worden stevast betiteld als 'vrome weldoenster' of als 'sociaal bewogen vrouw'. Hier is slechts één uitzondering op: Johanna Paulina Musters (1878-1895). Zij heeft haar naam en faam (en waarschijnlijk ook haar vermelding in de Brabantse biografieën) te danken aan het feit dat zij slechts 48 centimeter lang was. Zij verdiende onder de naam 'Prinses Pauline' een dikbelegde boterham als kermisattractie.

De heren daarentegen zijn bijna allemaal Brabantse coryfeeën in de kunst, de literatuur, het onderwijs, maar vooral bestuurders uit de wereldlijke en kerkelijke overheid. Evenals bij de vrouwen maakt ook hier de eeuw waarin men leeft

geen enkel verschil. Continuïteit in de geschiedenis lijkt troef. Behalve veel tamelijk onbekende maar invloedrijke mannen worden er ook enkele klinkende namen genoemd zoals die van de leraar, toneelschrijver en humanist Georgius Macropedius (1487-1558), de grondlegger van de Katholieke Universiteit Brabant Martinus Joseph Hubertus Cobbenhagen en de (televisie) bisschop Wilhelmus Marinus Bekkers (1908-1966). Er is echter één in het oog vallende uitzondering. De meest bekende maar ook onbekende persoon zal ongetwijfeld Cornelis Schuitemaker (1813-1884) uit Sint-Willebrord zijn. Deze 'versleten' arme boerenknecht heeft in 1881 als 67-jarige model 'gezet' voor de wereldberoemde tekeningen 'Worn out' en 'Boer bij het vuur' van Vincent van Gogh.

De *Brabantse biografieën* zijn vlot geschreven, informatief en prettig om te lezen. Hoewel het niet altijd duidelijk is wat de selectiecriteria zijn voor opname in deze historische Brabantse 'Wie is wie' is dit geenszins storend. Dit staat garant voor afwisseling en af en toe een prettige verrassing. Voor een eerste introductie, met name bij het regionale en plaatselijke geschiedenisonderwijs, kunnen deze levensbeschrijvingen en het historisch kader waarin ze geplaatst zijn goed van pas komen. De waarde en bruikbaarheid van deze *Brabantse biografieën* stijgt echter naarmate er meer delen van verschijnen. Vooral voor de Brabantse schoolbibliotheken een aanrader.

Martien van Gastel

DE OPSTAND

Ton Oosterhuis, *Lumey, de vossestaart* (Bert Bakker, Amsterdam 1996) 253 blz., f39,90.

Hoewel aangeprezen als de biografie van de geuzen-admiraal, is dit boek veel meer dan dat. Voor alle docenten geschiedenis die het verhaal over de opstand willen larderen met anekdotes en oorspronkelijk bronnenmateriaal is dit boek verplichte kost. Wat dat betreft is het jammer dat dit werk niet een paar jaar eerder op de markt is verschenen, want het examenonderwerp over de opstand kon best zo'n spannend verhaal gebruiken.

Maar niet alleen leest het verhaal over Lumey als een trein, het is ook verhelderend. Het gaat in op de edelen en hun verhouding tot enerzijds de koning van Spanje en anderzijds Willem van Oranje. Het is een verhaal van eigenbelang, van politieke voorkeuren en van tradities. Wat dat betreft is het ook een triest verhaal, want het markeert het einde van een periode in de Lage Landen. Wordt het begin van de opstand nog overheerst door de politieke belangen van de heersende stand, met de Unie van Utrecht heeft deze groepering haar eigen doodvonnis getekend. De Republiek is de samenleving van de burgers-kooplieden die gebaat zijn bij rust en geldverdiens. In zo'n maatschappij passen eerder verdraagzaamheid en vrede dan godsdienstoorlogen en vechtpartijen.

Edellieden als Lumey waren wat dat betreft mensen van

